

ارائه چارچوب بهینه برای ارزشیابی نظام برنامه درسی در دانشگاه

(پژوهش مروری نظام‌مند به همراه تحقیق کیفی)

رحمان عزیزی^{۱*}، غلامرضا حاج حسین نژاد^۲، مصطفی قادری^۳، مجید علی عسگری^۴R. Azizi^{۱*}, Gh. Hajhosainnejad^۲, M. Ghaderi^۳, M. Aliasgari^۴

پنبرش مقاله: ۱۳۹۸/۱۲/۱۵

دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۷/۲۴

Received Date: 2019/09/15

Accepted Date: 2020/03/05

چکیده

هدف: هدف از انجام این پژوهش، ارائه چارچوب بهینه برای ارزشیابی نظام برنامه درسی در دانشگاه است.

روش: پژوهش دارای رویکردی کیفی و از روش سنتزپژوهی و گراند تئوری به‌عنوان روش‌های تحقیق استفاده شده است. پژوهش براساس هدف، توصیفی و از نوع کیفی - کاربردی است. از این‌رو حوزه پژوهش شامل کلیه مقالات علمی پژوهشی دهه اخیر در زمینه ارزشیابی برنامه‌های درسی آموزش عالی می‌باشد که براساس روند بررسی مقالات ۴۶ مقاله مورد بررسی قرار گرفت. از سوی دیگر در این پژوهش از مصاحبه نیمه‌ساختار یافته با ۱۶ نفر از نخبگان آگاه نیز استفاده شد. روش نمونه‌گیری از موارد مطلوب بوده یعنی افرادی که تجربه مستقیم از ارزشیابی برنامه‌های درسی دانشگاهی داشتند. برای تعیین اعتبار از راهبرد بازبینی مشارکت‌کنندگان و بازبینی متخصصان استفاده شده است. به این منظور کدگذاری تحلیل در اختیار سه پژوهشگر قرار گرفت که ضریب توافق ۰/۸۸ برآورد شد.

یافته‌ها: نتیجه نهایی تحلیل سنتزپژوهی و گراند تئوری به‌صورت ترکیبی چارچوب دایره‌ای شکل را که بیانگر مؤلفه‌های مهم و اساسی برای ارزشیابی از نظام برنامه‌های درسی در دانشگاه جامع علمی کاربردی می‌باشد را تشکیل داده‌اند. این چارچوب شامل مؤلفه‌هایی در ابعاد: الف) بافت (با مؤلفه‌های ۱- ویژگی برنامه‌های درسی و ۲- طراحی، تدوین و تصویب برنامه‌های درسی). ب) فرایند (با مؤلفه‌های ۱- نظام پذیرش و اجرای برنامه‌های درسی و ۲- مدرسین). ج) مداخله‌گر (با مؤلفه چالش‌ها و ضعف‌ها) د) پیامد (با مؤلفه‌های ۱- ساختار ۲- تعامل و ۳- پیامدها) می‌باشد. در ضلع دیگری از این دایره هر یک از مؤلفه‌ها خود چندین ریز مؤلفه را شامل می‌شود که این ریزمؤلفه‌ها در حقیقت آن مواردی است که در نتیجه مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته با صاحب‌نظران و متخصصین کسب شده است. در ضلع بیرونی چارچوب دایره‌ای شکل ذیل ریزمؤلفه‌هایی متناظر با ریزمؤلفه‌های حاصل از مصاحبه آورده شده است که در حقیقت محصول انجام و پیاده‌سازی روش تلفیق (سنتزپژوهی) در این پژوهش می‌باشد.

کلید واژه‌ها: ارزشیابی، دانشگاه جامع علمی- کاربردی، سنتزپژوهی، گراند تئوری و نظام برنامه درسی

۱. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، عضو هیات علمی موسسه آموزش عالی علمی کاربردی جهاد دانشگاهی، تهران، ایران

۲. دانشیار مطالعات برنامه درسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

۳. دانشیار مطالعات برنامه درسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

۴. دانشیار مطالعات برنامه درسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

مقدمه و بیان مسئله

امروزه تربیت نیروی انسانی ماهر، متخصص و کارآمد از عوامل کلیدی و انکارناپذیر در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر کشور محسوب می‌گردد. انسان ارزشمندترین و بزرگ‌ترین ثروت جامعه است و برای تربیت وی، آموزش امری حیاتی است. در یک دسته‌بندی کلی، می‌توانیم آموزش‌های کشور را به دو بخش نظری و مهارتی تقسیم نماییم که هر یک از این دو بخش به دو سطح عمومی و عالی تفکیک می‌شوند. آنچه که امروز جامعه ما بیش از گذشته به آن نیازمند است، توسعه آموزش‌های عملی و مهارتی در کنار آموزش‌های نظری و دانشگاهی است تا دانش‌آموختگان، هم از نظر تئوری و هم از نظر کاربردی در سطح مطلوبی قرار بگیرند و توانایی تبدیل علم به عمل و دانایی و مهارت را به دست آورند. بدین منظور دانشگاه جامع علمی کاربردی با هدف ارتقاء سطح مهارت نیروی کار کشور تأسیس گردیده است (Applied Science and Technology Rules and Regulations, 2013).

دانشگاه از جمله حساس‌ترین و مهم‌ترین مؤلفه‌های نظام تعلیم و تربیت است، چرا که موفقیت و عدم موفقیت در ایجاد تحول در نظام آموزشی منوط به ایجاد توانمندیها و قابلیت‌های لازم در دانشجویان دارد (Almasi, ZareeZavaraki, Nili and Delavar, 2017). بنابراین برای اصلاح مستمر نظام دانشگاهی، استقرار یک سیستم کارآمد ارزیابی که به‌وسیله آن بتوان ضمن بهبود و ارتقاء کیفیت آموزشی و پژوهشی، نظام دانشگاهی را مدنظر قرار داده ضرورت دارد. این ضرورت در دانشگاه جامع علمی کاربردی به‌عنوان تنها متولی نظام آموزش عالی علمی کاربردی که زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اداره می‌شود با هدف فراهم آوردن موجباتی که مشارکت سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی دولتی و غیردولتی را برای آموزش نیروی انسانی متخصص و مورد نیاز بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور ممکن سازد بیشتر خود را می‌نمایاند (Applied Science and Technology Statute, 1996).

از مهم‌ترین فعالیت‌ها در جریان بهبود و پیشرفت برنامه درسی، ارزشیابی برنامه درسی است. تعریف ارزشیابی برنامه درسی تا حد زیادی تابع تعریفی است که از برنامه درسی می‌پذیریم. با این‌همه و با عنایت به تعریف ارزشیابی، ارزشیابی برنامه درسی عبارت است از فرایند بررسی ارزش و شایستگی برنامه درسی است؛ بنابراین بررسی و مطالعه ارزش و شایستگی هم شامل عناصر و جنبه‌های خاص برنامه درسی و هم کل برنامه درسی می‌شود (Fathi Vajarghah, 2002). ارزشیابی برنامه درسی به فرایند تعیین اهمیت و ارزش برنامه درسی اشاره دارد. اهمیت و ارزش در گرو کیفیت ابعاد، متغیرها و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده آن است. ارزشیابی نظام برنامه‌ریزی درسی می‌تواند بر طراحی، اجرا یا پیامدهای برنامه تأکید کند؛ خاستگاه آن در سطح ملی یا محلی باشد؛ معرف رویکردهای مختلف فلسفی راجع به آموزش و از طیف متنوعی از شیوه‌های کاملاً منطقی و عینی یا رویکردهای کاملاً ذهنی و تفسیری پیروی کند (Schoonmaker, 2010). ارزشیابی نظام برنامه درسی، مستلزم تحلیل عناصر،

مؤلفه‌ها و نحوه تعامل آن‌ها است؛ بنابراین وقتی که از برنامه درسی به عنوان یک نظام یاد می‌شود، برای ارزشیابی آن لازم است، علاوه بر تحلیل عناصر تشکیل‌دهنده برنامه، میزان هماهنگی و همخوانی بین ابعاد و عناصر برنامه مورد توجه قرار گیرد (Marufi, 2013). پژوهشگران بسیاری به چالش‌های موجود در برنامه‌های درسی و بررسی نظام ارزشیابی در آموزش عالی پرداخته‌اند. از جمله؛ Ghoorchian (2010) and Shahrakipoor (2010)؛ Rahmani, Sobhaninezhad and Afshar (2008)؛ Rowshani, MoslehAmirdehi, Neyestani and Jahanian (2016)؛ FathiVajargah (2008)؛ Ahmadi and Bahrami؛ Rowshani Ali Bene Si, Fathi Vajargah and Khorasani (2017)؛ (2004)؛ Kalbasi (2012)؛ Ghaedi and Ejari (2011)؛ Torkzadeh and et al (2016)؛ (2015)؛ Soare, Mooiman and et al (2005)؛ Ranayi, Durib (2014)؛ Dehghani and Pakmehr (2011)؛ (2014)؛ Medbery (2014)؛ Bolstad (2004)؛ Hokka and et al (2010)؛ and et al (2012)؛ FathiVajargah and et al (2011)؛ Dehghani and et al (2011)؛ FathiVajargah and et al (2011)؛ Mohammedi and Torkzadeh (2011) از جمله این چالش‌ها نوعی ساده‌انگاری در زمره امر خطیر برنامه‌ریزی درسی، عدم آشنایی اعضای هیأت علمی حتی رشته‌های علوم انسانی با فرایندهای برنامه‌ریزی درسی، توجه بیش از حد به شرایط و نیازهای زمان حال در طراحی برنامه درسی و غفلت از آینده‌نگری عالمانه و محققانه، تلقی احتمالی خاتمه یافتن فعالیت برنامه‌ریزی درسی در دانشگاه‌ها پس از یک بار بازنگری و ارائه سرفصل‌های جدید، عدم اجرای مطلوب برنامه‌های درسی بازنگری شده توسط برخی از اعضای هیأت علمی که می‌تواند ناشی از مقاومت در برابر تغییر و تأکید بر عادات گذشته باشد (FathiVajargah and et al, 2014). در پژوهش خود (Abdoli and Mohammadhassani, 2015) مهم‌ترین مؤلفه‌های مشترک در اکثر تحقیقات را قابلیت استفاده، کیفیت محتوا و اطلاعات، دسترس-پذیری، ارتباط، تعامل و رابط کاربرها، مدیریت و قابلیت کنترل، سیستم فنی و خدمات و پشتیبانی می‌دانند. (Love and Redpath, 2010) در پژوهشی به بررسی ارزیابی برنامه در کالج‌های محلی آنتاریو پرداختند. مؤلفه‌های مهم ارزشیابی در این پژوهش شامل کیفیت برنامه، رویکردهای ارزیابی برنامه‌ها، شاخص عملکرد استاندارد، نیازهای سیستم، منابع داده جدید، منابع مالی و منابع انسانی در وضعیت خوبی قرار دارند.

در پژوهشی (Mo'meniMahmouii, 2009) با عنوان ارزشیابی برنامه درسی در آموزش عالی، مؤلفه‌های مهم ارزشیابی را مناسب بودن، عملی و کارا بودن روش‌های ارزشیابی و به‌کارگیری اندازه‌گیری‌های چندگانه می‌داند. (Mohammadi, Heydarzadegan and Balaghat, 2015) در پژوهشی با عنوان ارزشیابی دوره‌های پودمانی دانشگاه جامع علمی کاربردی براساس نیازسنجی بازار کار، مؤلفه‌های مهم ارزشیابی را ارتقاء شغلی، افزایش مهارت شغلی، انطباق اهداف و اجرای دوره‌ها با نیازهای بازار کار بر شمردند.

در پژوهشی (Ghourchian and Shahrakipour, 2000) نیز با عنوان بررسی نظام‌های ارزیابی آموزش عالی در جهان به‌منظور ارائه مدل مناسب برای آموزش عالی کشور، مهم مولفه‌های ارزشیابی را فلسفه و اهداف، مبانی نظری، مراحل اجرایی و نظام ارزشیابی و مهندسی مجدد (اهداف و ساختار، بودجه و سازمان‌بندی، برنامه‌های آموزشی، مدیریت، آموزش‌های ضروری، تسهیلات حمایتی از قبیل کتابخانه، آزمایشگاه‌ها، کامپیوتر، منابع کالبدی مؤسسه، منابع مالی، اهداف عینی، برنامه‌های درسی، تسهیلات و امکانات مؤسسه، مدیریت، امور مالی) برشماردند.

این در صورتی است که (Kadkhodaie and et al, 2017) در پژوهش خود بیان می‌دارند که در علوم انسانی نیاز به تربیت دانش‌آموختگانی است که به سه دسته از شایستگی‌های شناختی، اجتماعی و عاطفی مجهز باشند. مبانی فلسفه وجودی و ضرورت فعالیت و ارتقاء دانشگاه جامع علمی کاربردی در اسناد بالادستی به‌خوبی تبیین شده است. این در حالی است که مدل‌ها و چارچوب‌های ارزشیابی موجود متناسب با فلسفه، رسالت، اهداف، مأموریت، ساختار و ویژگی‌های دانشگاه جامع علمی کاربردی تعریف و طراحی نشده‌اند، لذا با توجه به رسالت این دانشگاه که تربیت تکنیسین و نیروی انسانی مهارتی موردنیاز دستگاه‌های اجرایی و بنگاه‌های اقتصادی در بخش‌های متخلف صنعت، فرهنگ و هنر، مدیریت و خدمات اجتماعی و کشاورزی می‌باشد لازم است چارچوب بهینه و ویژه‌ای برای ارزشیابی نظام برنامه درسی این دانشگاه ارائه شود، بنابراین مسئله اصلی این تحقیق ارائه چارچوب بهینه برای ارزشیابی نظام برنامه درسی در دانشگاه جامع علمی کاربردی می‌باشد.

روش‌شناسی پژوهش

در پژوهش حاضر از روش تلفیقی (سنتز پژوهی)^۱ استفاده شد. سنتز پژوهی که در برخی موارد معادل فراتحلیل کیفی نیز به‌کار می‌رود، شامل ترکیب ویژگی‌ها و عوامل خاص ادبیات تحقیق است. سنتز پژوهی سعی دارد تحقیقاتی را که پوشش می‌دهد، تحلیل کرده و تعارضات موجود در ادبیات آن را حل کند و موضوعات اصلی را برای تحقیقات آینده مشخص نماید (Cooper and Hedges, 2009). در این روش دانسته‌های مطالعات مختلف و شاید پراکنده که می‌توانند با نیازهای خاص میدان عمل مرتبط باشند، گردآوری می‌شوند؛ سپس این دانسته‌ها با هم پیوند یافته و کل مجموعه دانش حاصله در قالبی متناسب با نیازهای کنونی، مورد ارزیابی، سازمان‌دهی مجدد و تفسیر قرار می‌گیرند. از این‌رو در این روش صرف کنار هم قرار دادن دانش‌های قبلی مد نظر نیست؛ بلکه بر ترکیب یافته‌های گوناگون در چارچوبی مشخص که روابط جدید را در پی دارد، مورد تأکید است (Short, 2008). از این‌رو حوزه پژوهش شامل کلیه مقالات علمی پژوهشی دهه اخیر در زمینه ارزشیابی برنامه‌های درسی

آموزش عالی می‌باشد. انتخاب دهه اخیر از آنجا بوده که به مقوله ارزشیابی برنامه‌های درسی در آموزش عالی کشور به‌طور عام طی این دهه به نسبت دهه‌های گذشته بیشتر پرداخته شده است. از سوی دیگر در این پژوهش از مصاحبه با متخصصان نیز استفاده شده است (سؤالات مصاحبه در قالب جدول ذیل آمده است)، بدین منظور از ۱۶ نفر از صاحب‌نظران و متخصصان در داخل و خارج از دانشگاه استفاده شد. از آنجا که معیارهای دقت در تحلیل محتوی کیفی شامل اعتبار، انتقال‌پذیری و قابلیت تأیید می‌باشد؛ بنابراین جهت تعیین اعتبار از راهبرد بازبینی مشارکت‌کنندگان و بازبینی صاحب‌نظران و متخصصان استفاده شد. برای سنجش بازبینی مشارکت‌کنندگان علاوه بر بازگرداندن گفتار و تجربیات صاحب‌نظران و متخصصان در طول مصاحبه، متن کامل کدها و طبقات در اختیار ۳ نفر از متخصصان قرار گرفت و نظرات ایشان در اصلاح و یا تأیید مورد استفاده قرار گرفت. برای بررسی انتقال‌پذیری نیز متن کامل به همراه کدها و طبقات در اختیار سه تن از اعضا قرار گرفت. همچنین در ارتباط با تأییدپذیری فرایند تلاش گردید تا کلیه فعالیت‌ها به‌دقت ثبت گردد. جهت رعایت شرایط اخلاقی ضمن ایجاد جو صمیمی در گروه سعی گردید تا رضایت ایشان جهت شرکت در گروه جلب گردد البته برای ثبت مصاحبه‌ها از ضبط صدا استفاده شد.

جدول (۱): سؤالات مربوط به مصاحبه به شکل نیمه ساختاری

شرایط زمینه‌ای (بافت):	- به اعتقاد شما ارزشیابی نظام برنامه درسی در دانشگاه جامع علمی کاربردی چه ویژگی‌هایی دارد؟ - آیا ارزشیابی برنامه درسی در نظام علمی کاربردی با نظام‌های دیگر متفاوت است؟
شرایط فرایندی	- چگونه می‌توان یک نظام برای ارزشیابی از برنامه‌های درسی در علمی کاربردی ایجاد کرد؟ - چه ساختارهایی برای ایجاد نظام ارزشیابی از برنامه‌های درسی علمی کاربردی لازم است؟ - اجرای ارزشیابی از نظام برنامه درسی در دانشگاه علمی کاربردی به چه نوع امکاناتی نیاز دارد؟
شرایط مداخله‌گر	- دقت ارزشیابی از نظام برنامه درسی در علمی کاربردی قابل ارزشیابی است؟ چگونه؟ - تناسب ارزشیابی از نظام برنامه درسی در علمی کاربردی قابل ارزشیابی است؟ چگونه؟ - کاربردی بودن ارزشیابی از نظام برنامه درسی در علمی کاربردی قابل ارزشیابی است؟ چگونه؟
شرایط پیامدی	- ایجاد یک نظام ارزشیابی برنامه درسی مطلوب در دانشگاه علمی کاربردی چه فوایدی دارد؟ - چگونه ارزشیابی موجب تضمین کیفیت در دانشگاه علمی کاربردی می‌شود؟

یافته‌های پژوهش

بخش اول مصاحبه با صاحب‌نظران

در این بخش تعداد ۱۶ نفر از صاحب‌نظران و متخصصان در داخل و خارج از دانشگاه استفاده شد از این تعداد ۱۴ نفر مرد و دو نفر زن بودند. ملاک انتخاب افراد، داشتن حداقل ۵ سال سابقه کار مستقیم در حوزه‌های مختلف برنامه‌ریزی، نظارت و ارزشیابی و گسترش دانشگاه علمی کاربردی و متخصصان

و اساتید حوزه نظام ارزشیابی در خارج دانشگاه می‌باشد. لذا افراد از نظر سابقه کار در رده‌های مختلفی قرار داشتند؛ از تحلیل محتوایی کیفی اطلاعات حاصل از نظرات افراد چهار درون‌مایه اصلی و ۳۸۰ درون‌مایه فرعی حاصل شد. درون‌مایه‌های اصلی شامل؛ بافت، فرایند، مداخله‌گر و پیامد می‌باشد.

جدول (۲): ترکیب درون‌مایه‌های اصلی و فرعی حاصل از مصاحبه براساس میزان فراوانی

فراوانی	عناوین	شرایط
۸	ضرورت توجه به عناصر و مؤلفه‌های اصلی برنامه درسی به‌طور کلی اعم از مدرس، دانشجو، محتوا، زمان و مخصوصاً شرایط و محیط واقعی کار در دانشگاه جامع علمی کاربردی	
۲	اهمیت ویژه برنامه درسی "منشور بودن برنامه درسی" (محور ثقل بودن برای همه فعالیت‌های اصلی دانشگاه) و شکل‌گیری همه عناصر و مؤلفه‌ها بر مبنای آن	
۲	ضرورت توجه به نقش مهم برنامه‌های درسی در مقوله ارزشیابی	
۱	معادل بودن برنامه درسی با نظام آموزشی	
۱۱	متفاوت بودن نظام آموزش علمی کاربردی با نظام آموزشی تئوری و کلاسیک	
۷۰	ضرورت توجه به اصل شغل محور بودن برنامه‌های درسی، ایجابات شغلی و نظر بهره‌برداران و کارفرمایان	
۶	ضرورت توجه به اصل انعطاف‌پذیری (غیر ثابت بودن) برنامه‌های درسی در دانشگاه جامع علمی کاربردی	
۱	ضرورت توجه به اصل اجتناب از کم‌آموزی و زیاد‌آموزی	
۴	ضرورت توجه به اصل عدم قید در آموزش (تربیت حلال مسئله صرفاً در یک شغل خاص است نه همه حرف)	
۸	ضرورت توجه به خاص بودن آموزش‌ها و برنامه‌های درسی در علمی کاربردی با همه مؤلفه‌هایش	بافت
۱۰	بالا بودن اهمیت تعامل بین دانشگاه با دستگاه‌های اجرایی، متقاضیان، بهره‌برداران و ... و لحاظ کردن این موضوع در ارزشیابی‌ها	
۱	ضرورت توجه به چالش تحمیل مدل دانشگاه‌های نظری با همه مؤلفه‌هایش بر علمی کاربردی	
۱۲	ضرورت توجه به رسالت، اهداف و مأموریت دانشگاه	
۲	توجه و تأکید بر کاربرد علم در عمل در نظام علمی کاربردی	
۲	ضرورت توجه به اصل یک بار پذیرش در علمی کاربردی	
۴	ضرورت توجه به مهندسی معکوس در برنامه‌های درسی (از تجربه و نیاز شغلی به محتوا رسیدن)	
۱۶	ضرورت توجه به کم و کیف فرایند طراحی، بررسی و تصویب برنامه‌های درسی علمی کاربردی در ارزشیابی	
۱۰	تأکید بر آموزش‌های آزمایشگاهی، کارگاهی، کارورزی و کاربرینی	
۱۶	ضرورت تأکید و توجه بر محیط واقعی کار در آموزش‌ها	

شرایط	عناوین	فراوانی
فرایند	ضرورت تعریف، تعیین و اجرای استانداردها و لحاظ کردن آن در ارزشیابی‌ها	۱۳
	توجه به وجود شباهت بین نظام ارزشیابی علمی کاربردی با نظام‌های همچون CBET (آموزش مبتنی بر شایستگی) و فاخاشوله‌های آلمان به جهت داشتن متقاضی	۲
	فقدان وجود نظام و الگوی خاصی برای ارزشیابی در علمی کاربردی به‌عنوان یک چالش اساسی	۵
	فقدان درک و فهم درست از نظام ارزشیابی در مجموعه علمی کاربردی به‌عنوان یک چالش اساسی	۴
	ضرورت توجه به نقش ستادی، نظارتی و تولی‌گری ستاد دانشگاه جامع و نیز تفاوت قائل شدن بین نظارت و ارزشیابی	۶
	فقدان هر گونه بازخورد از اجرای برنامه‌های درسی برای دانشگاه به‌عنوان یک چالش اساسی	۲
	ضرورت توجه و تعهد به کار تیمی در انجام ارزشیابی‌ها	۱
	فقدان توجه به امکانات اجرا در دادن مجوز اجرای دوره به مراکز مجری توسط ستاد دانشگاه به‌عنوان یک چالش در امر ارزشیابی	۳
	ضرورت توجه به نظام شرایط پذیرش دانشجو (در عمل توجه چندان اعمال نمی‌شود) به‌عنوان یک چالش مهم در امر ارزشیابی در این دانشگاه	۸
	فقدان مرز مشخص بین دروس نظری و عملی در حوزه اجرا	۱
	فقدان کمترین میزان حساسیت بر ارزشیابی و سنجش بعد عملی و مهارتی دروس	۲
	ضرورت توجه به سنجش بعد علمی و بعد مهارتی در ارزشیابی از نظام برنامه درسی دانشگاه	۷
	فاصله گرفتن نظارت و ارزشیابی دانشگاه از مأموریت خود و گرفتار شدن صرف در خدمات آموزشی	۱
	ضرورت توجه بر تقدم ارزشیابی بر اجرا در برنامه‌های درسی	۱
	توجه به چالش اجرایی نشدن اصل انعطاف در برنامه‌های درسی به جهت عدم فهم و شناخت صحیح دستگاه‌های بالادستی از رسالت این دانشگاه	۱
	ضرورت توجه به چالش فقدان محیط کار واقعی، آزمایشگاه و کارگاه و مدرس واجد شرایط در مراکز	۱
	ضرورت توجه به ارتباط تنگاتنگ بین نظام برنامه درسی و نظام ارزشیابی آموزشی	۲
	ضرورت توجه به سه ضلع: ستاد دانشگاه جامع، واحدهای استانی و مراکز در ارزشیابی	۲
	ضرورت توجه به ساختار ستاد دانشگاه، واحدهای استانی و مراکز مجری	۱۳
	ضرورت پرداختن جدی در عمل به مقوله نظام صلاحیت حرفه‌ای	۳
	ضرورت لزوم توانمندسازی و فرهنگ‌سازی برای خروج از سیستم متمرکز دانشگاه (تا حدودی متمرکز بودن دانشگاه، چالش جدی است در امر ارزشیابی).	۲

شرایط	عناوین	فراوانی
	ضرورت توجه به نیازها و مزیت‌های نسبی در هر استان در اجرا و ارزشیابی برنامه‌ها	۱
	ضرورت توجه به چالش حاکم بودن نگاه عمومی به دوره‌های تخصصی در دانشگاه	۱
	ضرورت توجه و تأکید بر نقش مدرس و استاد با اولویت بر خبرگان بدون مدرک برای تدریس	۲۰
	ضرورت توجه به چالش فقدان محتوا در رشته‌های تخصصی دانشگاه	۱
	ضرورت توجه به تنوع و گستردگی دوره‌ها و پراکندگی جغرافیایی مراکز مجری	۲
	ضرورت توجه به چالش تأکید بر دروس نظری و جزوه خوانی به جای دروس عملی	۱
	ضرورت توجه به گزارش‌های فنی و تکنیکی در برنامه‌های درسی علمی کاربردی	۲
	ضرورت توجه به فرایندها در ارزشیابی‌ها	۶
	ضرورت توجه به این اصل که علت ورود به آموزش عالی علمی کاربردی و کندن از فنی حرفه‌ای، همراه بودن بعد علمی و سواد با بعد عمل و مهارت بوده است.	۱
	ضرورت توجه و تأکید بر شرایط و کیفیت فارغ‌التحصیلان و خروجی‌های نظام علمی کاربردی	۸
	ضرورت توجه به اهمیت مقوله ارزشیابی و ارائه بازخورد	۱۴
	ضرورت توجه به اهمیت موضوع بازنگری برنامه‌های درسی متناسب با اهداف و تغییرات شغلی	۷
	ضرورت توجه به اینکه ارزشیابی بستر ساز: ارتقاء کیفیت، کاهش هزینه‌ها، مدیریت منابع و مصارف، تقویت گلوگاه‌ها، کارهای خلاقانه، افزایش سرعت عمل و ...	۶
	ضرورت توجه به محصول در ارزشیابی	۶
	ضرورت لحاظ کردن سابقه و تجربه اندک ایران در زمینه علمی کاربردی	۳
	تأکید بر اهمیت وجود سیستم و نظام هوشمند نظارتی و ارزشیابی به جهت تنوع و گستردگی دوره‌ها و پراکندگی مراکز	۵
	ضرورت توجه به صلاحیت‌ها هم در برنامه درسی و هم در ارزشیابی از برنامه‌های درسی	۱
مداخله‌گر	ضرورت ایجاد و طراحی چارچوب منعطف برای ارزشیابی متناسب با انعطاف برنامه‌های درسی	۶
	ضرورت توجه به چالش مداخله وزارت عتف در اجرای برنامه‌ها	۳
	فقدان نگاه و نگرش مشترک بین ستاد دانشگاه، واحدهای استانی و مراکز مجری	۱
	ضرورت توجه به ماهیت متفاوت مراکز مجری (خصوصی، دولتی، عمومی)	۱
	ضرورت توجه به چالش عدم اهمیت مقوله مهارت و آموزش‌های مهارتی نزد سازمان‌ها و خانواده‌ها	۱
پیامد	ضرورت توجه به چالش به رسمیت شناخته نشدن دوره‌های علمی کاربردی توسط سازمان استخدام کشوری	۱

بخش دوم: تحلیل مقالات و کتاب‌ها به روش سنتز پژوهی

برای تحلیل یافته‌ها از الگوی شش مرحله سنتز پژوهی روبرتس (Marsh, 2007) استفاده شده است که این مراحل در شکل ۱ قابل مشاهده است:

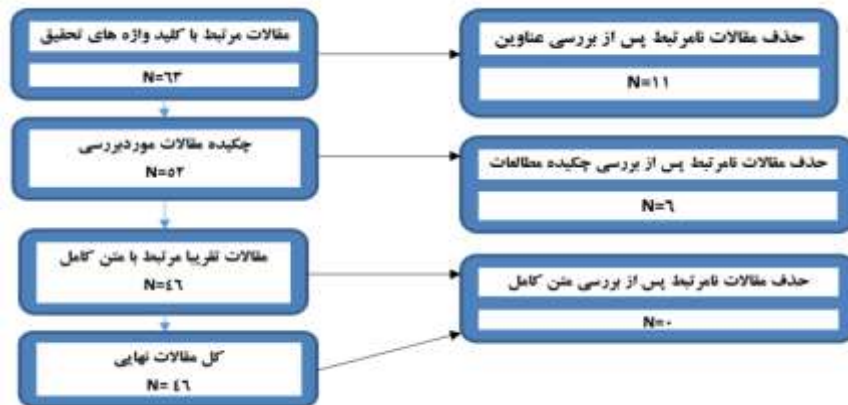
شکل (۱): الگوی شش مرحله‌ای سنتز پژوهی

حال با توجه شکل ۱، به تشریح اقدامات انجام شده در هر یک از مراحل پرداخته می‌شود: با توجه به جستجوهای انجام شده ۵۲ مطالعه در راستای ملاک‌های ورود این پژوهش یافت شد که تعدادی از این مطالعات برای ورود به تحلیل نهایی مناسب نبودند و براساس ملاک‌های خروج از فرایند تحلیل این پژوهش خارج شدند که ملاک‌های خروج این مطالعه شامل موارد زیر است:

- پژوهش‌هایی که اطلاعات کافی در زمینه اهداف این تحقیق گزارش نداده بودند.
- پژوهش‌هایی که با عناوین و اهداف یکسان انجام شده بودند. از قبیل پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی که مقاله مستخرج از آن‌ها به چاپ رسیده است.
- پژوهش‌هایی که فاقد الگوی روش‌شناختی مناسب بودند.

برای بررسی پیشینه پژوهش و جمع‌آوری داده‌های متناسب با هدف پژوهش از منابع موجود در پایان‌نامه‌ها، کتابخانه، طرح‌های پژوهشی و مقالات موجود در پایگاه‌های اطلاعاتی موجود همچون Irandoc, Science Direct, Scopus, springer, Magiran, ERIC, ProQues, کلید واژگان فارسی شامل: "ارزشیابی برنامه درسی"، "ارزشیابی نظام برنامه درسی علمی کاربردی"، "کیفیت در آموزش عالی"، "ارزیابی نظام آموزش عالی"، "آموزش‌های علمی کاربردی" و کلمات کلیدی انگلیسی شامل: Evaluation of , Quality in higher education. Curriculum evaluation Applied science education.the higher education system است ملاک زمانی مورد بررسی شامل کلیه مقالات و منابع ۱۰ سال گذشته می‌باشد. بر این اساس روند بررسی مقالات به ترتیب به این

شرح است (کل مطالعات مرتبط با کلید واژه‌ها ۶۳ مورد، حذف مقالات نامرتب پس از بررسی عناوین ۱۱ مورد، چکیده مقالات مورد بررسی ۵۲ مورد، حذف مقالات نامرتب پس از بررسی چکیده مطالعات ۶ مورد، مقالات تقریباً مرتبط با متن کامل ۴۶ مورد، بنابراین در این پژوهش ۴۶ مورد، مورد بررسی قرار گرفت (در شکل ۲ مراحل ورود مطالعات در این تحقیق قابل مشاهده است).

شکل (۲): نمودار مراحل گزینش، بالایش و سازمان‌دهی مطالعات

در این بخش از پژوهش کلیه مقالات علمی پژوهشی دهه اخیر در زمینه ارزشیابی برنامه‌های درسی آموزش عالی به تعداد ۴۶ مقاله مورد تحلیل قرار گرفت که نتایج در زیر آمده است.

جدول (۳): سنتز پژوهی مؤلفه‌های مهم ارزشیابی، روش‌ها و ابزارهای در ارزشیابی از نظام

برنامه‌های درسی علمی کاربردی

ردیف	عنوان پژوهش	مؤلفه‌های مهم ارزشیابی	روش و ابزار	نویسندگان- سال
۱	ارزیابی برنامه در کالج‌های محلی آنتاریو: توسعه یک کارت امتیازی عملکرد برنامه استان	کیفیت برنامه‌ها- رویکردهای ارزیابی برنامه‌ها- شاخص عملکرد استاندارد- نیازهای سیستم - منابع داده جدید- منابع مالی و منابع انسانی	مطالعه تطبیقی و اکتشافی (۲۱ کالج آنتاریو) - مصاحبه	آرنولد لاو ، لیندسی ریدپاس، ۲۰۱۰
۲	ارزشیابی برنامه درسی در آموزش عالی	مناسب بودن- عملی و کارا بودن روش‌های ارزشیابی و به‌کارگیری اندازه‌گیری‌های چندگانه	تحلیل اسنادی	محسن مومنی مهموئی - ۱۳۸۸
۳	توسعه و ارزیابی یک برنامه درسی جدید مبتنی بر دلفی روش کارشناسی ارشد برنامه‌های پرستاری در چین	دانش- مهارت و کیفیت انسانی	زمینه‌یابی، دلفی-	جاو پینگ جانگ، لییان، جاو لن زنگ، زیاولیو، جاو کنگ وای

۱۳۲ ارائه چارچوب بهینه برای ارزشیابی نظام برنامه درسی...

ردیف	عنوان پژوهش	مؤلفه‌های مهم ارزشیابی	روش و ابزار	نویسندگان- سال
۴	نقش ارزیابی بیرونی بر ارتقاء کیفیت نظام آموزش عالی، مورد دانشگاه علوم پزشکی بابل	اعضای هیات علمی، امکانات و تجهیزات، مدیر گروه‌ها، رسالت و اهداف.	توصیفی، زمینه‌یابی- پرسشنامه، مصاحبه، مشاهده و چک‌لیست	هادی مصلح امیردهی، محمدرضا نیستانی و ایمان جهانیان- ۱۳۹۵
۵	ارزشیابی دوره‌های پودمانی دانشگاه جامع علمی کاربردی براساس نیازسنجی بازار کار	ارتقاء شغلی، افزایش مهارت شغلی، انطباق اهداف و اجرای دوره‌ها با نیازهای بازار کار	توصیفی، زمینه‌یابی- پرسشنامه	شراره محمدی، علیرضا حیدرزادگان و سیدرضا بلاغت- ۱۳۹۴
۶	بررسی وضعیت ارزیابی در آموزش عالی کشور به‌منظور ارائه یک چارچوب ادراکی	زمینه (فضای فیزیکی، امکانات و تجهیزات آموزشی و پژوهشی)، درونداد (جذب عضو هیات علمی، پذیرش دانشجو، بودجه، کارکنان و قوانین و مقررات)، فرایند (آموزش، دانشجو، فعالیت‌های پژوهشی و خدمات فرهنگی و اجتماعی)، برونداد (دانش‌آموختگان و تولیدات علمی)، پیامد (تأثیر در بازار کار و جامعه)	توصیفی، پیمایشی- پرسشنامه و مطالعه کتابخانه‌ای	سید رسول شاهرزائی - ۱۳۸۹
۷	بررسی وضعیت ارزیابی درونی در گروه‌های آموزش علوم پایه دانشگاه علوم پزشکی مازندران سال ۱۳۹۴	رسالت، اهداف، جایگاه سازمانی، دوره‌های آموزشی و برنامه‌های درسی و غیردرسی، هیات علمی، دانشجو، راهبردهای یاددهی، یادگیری، امکانات و تجهیزات آموزشی، پایان‌نامه‌ها، فرصت مطالعاتی و دانش‌آموختگان	توصیفی- تحلیلی- چک‌لیست و پرسشنامه	فروزان صادقی محلی، فتانه عمویی و سحر دباغی- ۱۳۹۵
۸	بررسی وضعیت ارزشیابی کیفیت در آموزش‌های کاربردی	در جهان: نهادهای متولی ارزشیابی، ساختار، فرایند ارزیابی، سطوح ارزشیابی و معیارها و استانداردهای ارزشیابی. در علمی کاربردی: فضا، امکانات و تجهیزات، مدیریت و امور سازمانی، مدرسان، کیفیت آموزشی، کیفیت پژوهشی و امور دانشجویی و فرهنگی. در فنی و حرفه‌ای: مدیریت اجرایی- آموزشی، آموزش، بهره‌وری و اماکن پشتیبان	کیفی از نوع تحلیل اسنادی و تطبیقی- چک‌لیست	رضامحمدی، مریم زمانی فر و فاطمه صادقی‌مندی- ۱۳۹۳
۹	طراحی الگوی تضمین کیفیت دانشگاه کارآفرین در نظام دانشگاهی ایران	رهبری، ساختار و فرهنگ کارآفرینانه، منابع مالی، انسانی و زیربنایی، آموزش کارآفرینانه، حمایت از کارآفرینی و تجاری‌سازی، همکاری و مشارکت	کیفی- مصاحبه	علی‌اکبر امین بیدختی، رضامحمدی و محسن رحیمی- ۱۳۹۷

ردیف	عنوان پژوهش	مؤلفه‌های مهم ارزشیابی	روش و ابزار	نویسندگان- سال
		داخلی، ملی و بین‌المللی، نظام ارزیابی کیفیت و عوامل محیطی و زمینه‌ای		
۱۰	چالش‌ها کیفیت ارزشیابی برنامه درسی دوره آموزش مجازی، مورد دانشگاه شهید بهشتی	مدیریتی- اجرایی، تعریفی- حرفه‌ای و ارزیابی فراگیر	توصیفی- پیمایشی = پرسشنامه	حسن روشنی علی بنه سی، کوروش فتحی واجارگاه و ابصت خراسانی- ۱۳۹۶
۱۱	الگوی برای تضمین کیفیت دوره آموزشی رشته مدیریت آموزشی در مقطع کارشناسی ارشد	درونداد (مدیریت، برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی گروه، استادان، دانشجویان و خدمات پشتیبانی)، فرایند (فرایند یاددهی یادگیری)، برونداد (دانش‌آموختگان) و پیامد (آثار علمی)	آمیخته- مصاحبه	غلامرضا شمس مورکانی و زهرا معارف وند- ۱۳۹۴
۱۲	ارزیابی کیفیت برنامه‌های آموزشی دانشگاه پیام نور قم براساس الگوی (NADE-TDEC)	کیفیت طراحی مطالب و مواد درسی، کیفیت امور آموزشی، کیفیت امور اجرایی و کیفیت استفاده از فناوری‌های جدید آموزشی	توصیفی- پرسشنامه	حسن نجفی، مهدی سبحانی‌نژاد و رضا جعفری هرندی- ۱۳۹۳
۱۳	شناسایی چالش‌های ارزشیابی از آموخته‌های دانشجویان در نظام آموزش عالی ایران	عدم آشنایی اساتید با اهداف ارزشیابی، موانع ساختار نظام آموزش عالی، بی‌توجهی به پیامدهای منفی ارزشیابی، عدم ارزشیابی مستمر، عدم توجه به کسب مهارت‌های سطوح بالا و عدم تأکید شیوه‌های ارزشیابی به حیطه‌های مختلف یادگیری	کمی کیفی- پرسشنامه و مصاحبه	فرهاد سراجی، یحیی معروفی و طاهره رازقی- ۱۳۹۲
۱۴	بررسی اثربخشی طرح‌های ارزشیابی درونی اجرا شده در گروه‌های آموزشی دانشگاه شیراز	عوامل دروندادی (فهم و عملیاتی بودن اهداف و فلسفه انجام ارزیابی درونی، اهمیت و ضرورت انجام ارزشیابی درونی، ایجاد فرهنگ بهبود مستمر)، عوامل فرایندی (مشارکت اعضای هیات علمی در فرایند ارزشیابی درونی)، عوامل بروندادی (ایجاد مهارت حل مسئله، تصمیم‌گیری، ایجاد سرمایه فکری در بخش و تمایل به بازاندیشی اهداف و فعالیت‌های گروه).	توصیفی- پیمایشی، پرسشنامه نگرش سنج	جعفر ترک زاده، مهدی محمدی و معصومه محترم- ۱۳۹۲
۱۵	طراحی سازمان ملی ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین آموزش عالی	ویژگی و ساختار نهاد ملی، اهداف ارزیابی، ساختار و اختیارات درونی مؤسسه یا برنامه، کانون تمرکز، موضوع، چگونگی انجام ارزیابی، ترکی تیم ارزیابی، چارچوب‌ها و دستورالعمل‌ها، معیارها و استانداردها، مراجع و منابع	کیفی، مطالعه تطبیق و تحلیل اسنادی-	جواد حاتمی و رضا محمدی- ۱۳۹۲

۱۳۴ ارائه چارچوب بهینه برای ارزشیابی نظام برنامه درسی...

ردیف	عنوان پژوهش	مؤلفه‌های مهم ارزشیابی	روش و ابزار	نویسندگان- سال
		تهیه اطلاعات، چگونگی گزارش ارزیابی، چگونگی پیگیری و نتایج ارزیابی		
۱۶	بررسی کیفیت برنامه‌های درسی بر مبنای نتایج ارزیابی درونی؛ مورد گروه‌های آموزشی علوم انسانی	تدوین برنامه درسی در گروه، ترکیب و محتوای درس‌های برنامه‌های درسی گروه، میزان رضایت افراد ذینفع و ذیربط (اعضای هیأت علمی، دانشجویان و دانش‌آموختگان) از برنامه‌های درسی، تناسب و تنوع برنامه درسی با نیازهای فرد و جامعه، ارزیابی از برنامه‌های درسی گروه و فعالیت‌های فوق برنامه گروه	فرا تحلیل- پرسشنامه، مقیاس درجه‌بندی	رضامحمدی و فاخته اسحاقی-۱۳۹۲
۱۷	ارزیابی کیفیت برنامه درسی رشته تکنولوژی آموزشی	قابلیت اجرایی اهداف (تبحر استاد، میزان امکانات، بازنگری اهداف، قدیمی بودن اهداف و محتوا، تربیت نیروی انسانی متخصص، عدم صراحت اهداف، عدم تطابق اهداف با نیازهای جامعه) محتوای خطی و پیمانه‌ای (به‌روز نبودن محتوا، رعایت پیش‌نیازها، تغییری رو بازنگری محتوا، ارتباط منطقی محتوا، حذف و جایگزینی بعضی دروس، توجه بیشتر به حیطه شناختی، جامع و مانع بودن محتوا، برگزاری کلاس‌هایی در خارج از دانشگاه) روش‌های تدریس باز و بسته (استفاده از روش‌های سخنرانی، پرسش و پاسخ و بحث گروهی، نقش محوری محتوا در انتخاب روش، مسئله محوری به‌جای تأکید بر محتوی، استفاده از روش‌های تلفیقی، میزان امکانات، استفاده از روش‌های فعال تدریس) ارزشیابی پویا و ایستا (استفاده از ارزشیابی تراکمی و کارهای عملی و پروژه، استفاده کم از روش‌های پویا، طرح سؤال بسته به نوع هدف و محتوا)	کیفی پدیدارشناسی- مصاحبه	دکتر اسکندر فتحی آذر، دکتر رحیم بدری گرگری و فرحناز قهرمانزاده کوچکی- ۱۳۹۰
۱۸	بررسی وضع موجود و مطلوب ارزیابی نظام علمی در ایران با تأکید بر بخش آموزش عالی	یک چهارچوب نظری برای وضعیت مطلوب با نه مؤلفه شامل (چیستی، کیفیت، چرایی ارزشیابی کیفیت، چه کسانی ارزشیابی می‌کنند؟، پرسش از نوع کدام؟ که شامل: کدام موضوع؟ کدام معیارها؟ کدام روش؟ در کدام	تاریخی، کیفی مطالعات تطبیقی-	مقصود فراستخواه- ۱۳۸۷

ردیف	عنوان پژوهش	مؤلفه‌های مهم ارزشیابی	روش و ابزار	نویسندگان- سال
		زمینه‌ها؟ با چه موانعی مواجه؟ و منتهی به کدام نتایج؟		
۱۹	ارزیابی وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان دانشگاه جامع علمی کاربردی	درونداد (یادگیرنده، مدرس، برنامه درسی، مواد آموزشی، فضا و تجهیزات، مدیریت، تشکیلات و بودجه) فرایند (یاددهی - یادگیری، ساختی-سازمانی و پشتیبانی) محصول یا برونداد واسطه‌ای (نمره پایان نیمسال و گزارش‌های پیشرفت تحصیلی) برونداد نهایی (دانش‌آموختگان، دانش تولید شده اشاعه یافته، خدمات علمی - تخصصی عرضه شده) پیامد (اشتغال، بیکاری، ادامه تحصیل، تقویت ارزش‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی)	مطالعه موردی- پرسشنامه	صمد ایزدی، ابراهیم صالحی عمران و عادل قربانی- ۱۳۸۸
۲۰	بررسی وضعیت گروه‌های آموزشی براساس انواع روش‌های ارزشیابی دانشجویان پزشکی در دانشگاه علوم پزشکی شیراز در سال ۱۳۹۳	سؤالات تشریحی، تستی و ...	توصیفی - تحلیلی - چک‌لیست	جواد کجوری، سارا ریواز و مزده ریواز- ۱۳۹۳
۲۱	بررسی نظام‌های ارزیابی آموزش عالی در جهان به‌منظور ارائه مدل مناسب برای آموزش عالی کشور	فلسفه و اهداف، مبانی نظری، مراحل اجرائی و نظام ارزشیابی و مهندسی مجدد(اهداف و ساختار، بودجه و سازمان‌بندی، برنامه‌های آموزشی، مدیریت، آموزش‌های ضروری، تسهیلات حمایتی از قبیل کتابخانه، آزمایشگاه‌ها، کامپیوتر، منابع کالبدی مؤسسه، منابع مالی، اهداف عینی، برنامه‌های درسی، تسهیلات و امکانات مؤسسه، مدیریت، امور مالی)	توصیفی - پیمایشی، پرسشنامه	نادرقلی قورچیان و حسن شهرکی پور- ۱۳۸۹
۲۲	ارزشیابی کیفیت در آموزش عالی	رسالت و اهداف آموزشی، مدیریت و سازمان‌دهی، برنامه آموزشی، فرایند یاددهی یادگیری، هیات علمی، دانشجویان، منابع آموزشی، پژوهش، سنجش و ارزشیابی و دانش‌آموختگان .	مطالعه کتابخانه‌ای	رمضان رحمانی و کوروش فتحی واچارگاه- ۱۳۸۷
۲۳	تبیین ماهیت و مؤلفه‌های کیفیت‌سنجی نظام	مؤلفه‌های اخلاقی، ارزشی، اجتماعی و فرهنگی، علم و تخصص، معارف دینی، اخلاق و تهذیب، خودباوری و	کیفی تحلیل اسنادی- پرسشنامه	مهدی سبحانی نژاد و عبدالله افشار- ۱۳۸۷

ردیف	عنوان پژوهش	مؤلفه‌های مهم ارزشیابی	روش و ابزار	نویسندگان- سال
	آموزش عالی به‌منظور شناخت چالش‌ها و طرح پارهای راهکارهای نوآورانه	اعتمادبه‌نفس، استقلال و اتکای ذاتی در عین استفاده از تجارب و یافته‌های دیگران، جامعه‌نگری و بینش اجتماعی و سیاسی، آرمان‌گرایی و هدف‌داری و تعهد و دلسوزی در راستای اصلاح و سامان بخشیدن به امور جامعه		
۲۴	ظرفیت‌سازی برای ارزیابی و ارتقای کیفیت نظام آموزش عالی: تجربه‌های بین‌المللی و ضرورت‌های ملی در ایجاد ساختار مناسب		مطالعه تطبیقی و تحلیل اسنادی	عباس بازرگان
۲۵	ارزشیابی و تضمین کیفیت در آموزش عالی فرایندی داوطلبانه یا اجباری؟	فرایند تضمین کیفیت	کیفی تحلیل اسنادی	رضا محمدی؛ مریم زمانی فر و فاطمه صادقی مندی- ۱۳۹۵
۲۶	ارزشیابی محتوای برنامه‌های درسی آموزش عالی (ملاک‌ها و استانداردها)	ملاک‌های ارزشیابی شامل مواردی همچون تناسب محتوا با دانش سازمان‌یافته، دیرپایی استفاده از محتوا، مفید بودن محتوا (کمک به یادگیرنده در حل مسائل زندگی) تناسب محتوا با علائق یادگیرنده، و تأثیر محتوا در رشد و توسعه جامعه هستند...و استانداردهای ارزیابی (مفید بودن، عملی بودن، مناسب بودن، و دقیق بودن)	مطالعه کتابخانه‌ای	ستار جوانمردی، چنور جوانمردی و دکتر هادی پور شافعی- ۱۳۸۸
۲۷	مدل‌های ارزیابی کیفیت در آموزش عالی براساس نیاز مشتریان	ارائه مدل‌های مختلف ارزیابی کیفیت	توصیفی- تحلیلی، اسناد و کتاب‌ها و مقالات	بتول جمالی زواره؛ احمد رضا نصر حوریه شادفر
۲۸	ارزشیابی کیفیت برنامه‌های آموزشی در آموزش عالی با استفاده از الگوی CIPP	مؤلفه‌های زمینه‌ای (نیروی انسانی متخصص و خدمات علمی تخصصی) مؤلفه‌های دروندادی (دانشجویان، اعضای هیات علمی، بودجه، برنامه درسی، امکانات و تجهیزات) مؤلفه‌های فرایندی (فعالیت دانشجویان، فعالیت پژوهشی استادان، فعالیت مدیر گروه، فعالیت آموزشی استادان، فعالیت مسئول کتابخانه) و مؤلفه‌های پیامدی (ویژگی‌ها و عملکرد تحصیلی)	توصیفی- پرسشنامه	فائزه اخلاقی؛ محمدحسین یارمحمدیان؛ معصومه خوشگام؛ نوشین محبی

ردیف	عنوان پژوهش	مؤلفه‌های مهم ارزشیابی	روش و ابزار	نویسندگان- سال
		دانش‌آموختگان، ویژگی‌ها و عملکرد آموزشی دوره)		
۲۹	اعتبار سنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی از راه دور در ده کشور جهان؛ مروری بر الگوها و فرایندها	چشم‌انداز، مأموریت و اهداف، سازمان‌دهی و مدیریت، فرهنگ سازمانی، یاددهی و یادگیری، مدیریت و برنامه‌ریزی مالی، پژوهش، روابط سازمانی با جامعه، فراگیران، توسعه کارکنان و منابع انسانی، طراحی برنامه و توسعه و بازبینی، طراحی و توسعه دوره، زیرساخت‌ها، تسهیلات و تجهیزات و منابع آموزشی، نرم‌افزار آموزشی فناوری اطلاعات و ارتباطات.	تحلیل اسنادی و مطالعه تطبیقی-	رضا محمدی، طاهره ظفری پور، فاطمه صادقی‌مندی و مریم زمانی فر - ۱۳۹۳
۳۰	ارائه تحلیلی جامع از کیفیت موجود در گروه‌های آموزشی	اهداف و مدیریت، هیات علمی، دانشجویان، مواد آموزشی و برنامه درسی، فرایند یاددهی یادگیری و دانش‌آموختگان	-	اسحاقی، ۱۳۸۵
۳۱	ارزیابی درونی کیفیت گروه آموزش ریاضی دانشگاه صنعتی امیرکبیر	فضای فیزیکی، مدرسان و اعضای هیات علمی، دانشجویان، فرایند یاددهی یادگیری، دوره‌های آموزشی، امکانات و تجهیزات آموزشی، دانش‌آموختگان،	-	محمدی، ۱۳۸۱
۳۲	تأثیر ارزیابی درونی بر ارتقای کیفیت آموزشی و پژوهشی	سازمان‌دهی و مدیریت، اعضای هیات علمی، دوره‌های آموزشی، دانشجویان، فرایند یاددهی و یادگیری، دانش‌آموختگان و تجهیزات و امکانات	-	امیرحسین کیندوری، محمدعلی حسینی، مسعود فلاحتی(۱۳۸۷).
۳۳	ارزیابی درونی کیفیت گروه مشاوره و راهنمایی دانشگاه تربیت‌معلم تهران به منظور پیشنهاد الگویی جهت بهبود کیفیت و حرکت در جهت اعتباربخشی گروه‌های مشاوره و راهنمایی کشور	دانشجو، عضو هیات علمی، مدیر گروه، امکانات و تجهیزات، مدیریت و سازمان‌دهی، فرایند تدریس و یادگیری، دوره آموزشی، فرایند برنامه‌ریزی درسی، دانش‌آموختگان، پژوهشی	-	حسن رضازین‌آبادی، علیرضا کیامنش و ولی‌الله فرزاد. ۱۳۸۴
۳۴	ارزیابی درونی از تردید تا بهبود مستمر کیفیت در نظام آموزش‌های علمی کاربردی (اهداف،	جایگاه سازمانی، مدیریت و سازمان‌دهی، اعضای هیات علمی، دانشجویان به تفکیک مقاطع، دانش‌آموختگان به تفکیک مقاطع، برنامه‌های درسی و دوره‌های آموزشی،	مطالعه کتابخانه‌ای	رضا محمدی، حسین رحیمی و سیدمقتدی هاشمی پرست، ۱۳۸۳

۱۳۸ ارائه چارچوب بهینه برای ارزشیابی نظام برنامه درسی...

ردیف	عنوان پژوهش	مؤلفه‌های مهم ارزشیابی	روش و ابزار	نویسندگان- سال
	ضرورت، ویژگی‌ها، روش و توصیه‌ها	فرایند یاددهی یادگیری، پژوهش، امکانات و تجهیزات، رسالت و اهداف		
۳۵	استانداردسازی مؤلفه‌های نظام آموزشی علمی کاربردی	برنامه‌های درسی، منابع درسی، فضای کالبدی، امکانات تجهیزات، شرایط پذیرش و ورودی‌ها، شرایط تدریس و یادگیری تدریس، ارزشیابی و مدرسان	مطالعه کتابخانه‌ای	ماشالله واشقانی فراهانی، سید محمود اسفندفر، ۱۳۸۳
۳۶	بررسی عوامل مؤثر در آموزش‌های علمی کاربردی	عوامل سیاست‌گذار، ساختار و تشکیلات اجرایی، برنامه‌ریزی و تدوین محتوا، مدرسین، دانشجویان و شاغلین به تحصیل، فضای آموزشی، ارزیابی دوره‌ها، قابلیت فارغ‌التحصیلان،	مطالعه کتابخانه‌ای	علی زراعت‌پرور، ۱۳۸۳
۳۷	ارزیابی درونی رهیافتی مشارکتی در بهبود مستمر کیفیت آموزش‌های علمی کاربردی	جایگاه سازمان، مدیریت و سازمان‌دهی، وضعیت دانشجویان، دانش‌آموختگان، دوره‌های آموزشی مورد اجرا و فرایند یاددهی یادگیری	مطالعه کتابخانه‌ای	ایاز الله بابایی، ابراهیم قادی پاشا، ۱۳۸۳
۳۸	ارزیابی عملکرد مراکز آموزش عالی علمی کاربردی با تأکید بر رضایت‌مندی ارباب‌رجوع	عوامل محسوس (ملموسات شامل تجهیزات و امکانات و ...)، قابلیت اعتماد، پاسخگو بودن، اطمینان دادن و همدلی داشتن	مدل SERVQUAL	محمد جواد سلجوقی، مانده زمانی نکو، ۱۳۸۳
۳۹	خودارزیابی و نقش آن در بهبود کیفیت آموزشی آموزش‌های علمی کاربردی	درونداد (دانشجو، هیات علمی، منابع آموزشی، برنامه درسی، قوانین و مقررات، پول و ...)، فرایند(شیوه به کارگیری ابزار، روش‌ها، آیین‌نامه‌های آموزشی و ...)، بروندادهای واسطه‌ای (محصول) شامل (نتایج ضمن کار مانند به پایان رساندن دوره توسط دانشجویان، شایستگی‌هایی که دانشجویان احراز می‌کنند و پیشرفت یادگیرنده و ...) بروندادها (تولیدات انباشته‌شده نظام که به جامعه تزریق می‌شود یا قابل توزیع به آن‌هاست مانند فارغ‌التحصیلان، نتایج پژوهش‌ها و خدمات)، پیامد (نتایج / تأثیرات اجتماعی)		اکبر راهنما، ۱۳۸۳
۴۰	ارزیابی و بازنگری برنامه‌های درسی	پرهیز از زیاد آموزی و کم آموزی- توجه به قابلیت‌ها و توانمندی‌های		اصغر کشتکار، علیرضا جمالزاده،

ردیف	عنوان پژوهش	مؤلفه‌های مهم ارزشیابی	روش و ابزار	نویسندگان- سال
	علمی کاربردی در دانشگاه جامع علمی کاربردی	دانش‌آموختگان برای حضور در حوزه‌های شغلی- تدوین برنامه‌ها در راستای رفع نیازهای شغلی مربوطه- اصول حاکم بر طراحی برنامه‌ها- توجه به سوابق علمی و اجرایی موجود در زمینه دوره مربوطه- تعیین حجم(زمانی) و یا وزن رئوس مطالب هر یک از سرفصل‌ها- معرفی منابع(کتاب) درسی		
۴۱	ارزشیابی کیفیت گروه‌های آموزشی موسسه آموزش عالی علمی کاربردی هلال ایران: کاربردی الگوی سیستمی	مؤلفه‌های دروندادی، فرایندی، بروندادی پیامدی	ترکیبی(کیفی و کمی)- مصاحبه و پرسشنامه	حسن رضا زین‌آبادی، مریم همتی، ۱۳۹۱
۴۲	ارزشیابی کیفیت برنامه‌های درسی میان‌رشته‌ای علوم انسانی در نظام دانشگاهی ایران	مؤلفه‌های برنامه درسی (اهداف، محتوا، سرفصل‌ها، روش‌های تدریس و ارزشیابی و دوره‌های بازآموزی)	ارزشیابی بر بنیاد با رویکرد آمیخته	سولماز نورآبادی، نعمت‌الله موسی‌پور، مجید علی‌عسگری، غلامرضا حاجی حسین‌نژاد- ۱۳۹۳
۴۳	ارزشیابی کیفیت عناصر برنامه درسی آموزش الکترونیکی در آموزش عالی ایران	هفت عنصر هدف، محتوا، رسانه، طراحی، سازمان‌دهی مواد یادگیری، راهبردهای یاددهی-یادگیری و ارزشیابی برنامه درسی آموزش الکترونیکی	توصیفی، پیمایشی- پرسشنامه	محمد جاودانی و عباس اناری‌نژاد- ۱۳۹۷
۴۴	پیشنهاد چارچوبی برای ارزشیابی برنامه درسی فلسفه برای کودکان	درونداد (دانش‌آموز، معلم، کلاس درس، محتوا، مدرسه، والدین، سازمان آموزش و پرورش و اجتماع) فرایندها (شاگردان، معلمان، معلمان و شاگردان، مدرسه، والدین و اجتماع) بروندادها(هدف‌های کلی، هدف‌های واسطه‌ای، دانش‌ها، نگرش‌ها و جریان بحث) و بازخورد و پیامد	دیالکتیک با خود و تحلیلی- توصیفی	یحیی قائدی و مریم دیبا واجاری- ۱۳۹۰
۴۵	ارزشیابی کیفیت برنامه درسی دوره دکتری برنامه‌ریزی درسی	عناصر و مؤلفه‌های برنامه درسی	کیفی(مصاحبه مثابه روش)- مصاحبه نیمه ساختارمند عمیق	غلامرضا یادگارزاده، کوروش فتحی واجارگاه، محمود مهرمحمدی و محبوبه عارفی- ۱۳۹۳
۴۶	طراحی الگوی سنجش برنامه درسی زائد در	دانشجو، استاد، طراحان، نیازسنجی و ارزشیابی، سیاست‌های کلان آموزشی،	توصیفی پیمایشی- پرسشنامه	سیده مریم حسینی لرگانی، کوروش فتحی

ردیف	عنوان پژوهش	مؤلفه‌های مهم ارزشیابی	روش و ابزار	نویسندگان- سال
	نظام آموزش عالی ایران	دانشگاه، ضعف پویایی بازار، بازنگری و محتوا		واجارگاه، محبوبه عارفی و کیومرث زرافشانی-۱۳۹۳

در این بخش از پژوهش ۴۶ مقاله علمی پژوهشی در زمینه ارزشیابی برنامه‌های درسی آموزش عالی مورد تحلیل قرار گرفتند و مؤلفه‌های مهم ارزشیابی از آن‌ها استخراج شدند.

جدول(۴): مؤلفه‌های مشترک میان تحقیقات نمونه حاضر

مؤلفه‌های ارزشیابی	شماره تحقیقات	فراوانی
دوره‌های آموزشی و برنامه‌های درسی مورد اجرا	۴۶،۷۸،۱۱،۱۴،۱۹،۲۲،۲۳،۲۸،۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴،۳۶،۳۸،۳۹،۴۴،۴۱،۴۶،۴۷،۹	۲۵
منابع درسی و آموزشی	۴۶،۷۸،۱۱،۱۴،۱۹،۲۲،۱۸،۱۳،۱۵،۲۱،۲۳،۲۸،۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴،۳۶،۳۸،۳۹،۴۴،۴۱،۴۶،۴۷	۲۵
ساختار و تشکیلات	۴۶،۷۸،۱۱،۱۴،۱۹،۲۲،۱۸،۱۳،۱۵،۲۱،۲۳،۲۸،۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴،۳۶،۳۸،۳۹،۴۴،۴۱،۴۶،۴۷	۲۵
عوامل زمینه	۴۶،۷۸،۱۱،۱۴،۱۹،۲۲،۲۳،۲۸،۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴،۳۶،۳۸،۳۹،۴۴،۴۱،۴۶،۴۷	۲۴
عوامل درونداد	۴۶،۷۸،۱۱،۱۴،۱۹،۲۲،۲۳،۲۸،۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴،۳۶،۳۸،۳۹،۴۴،۴۱،۴۶،۴۷	۲۴
عوامل فرایند	۴۶،۷۸،۱۱،۱۴،۱۹،۲۲،۲۳،۲۸،۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴،۳۶،۳۸،۳۹،۴۴،۴۱،۴۶،۴۷	۲۴
عوامل برونداد	۴۶،۷۸،۱۱،۱۴،۱۹،۲۲،۲۳،۲۸،۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴،۳۶،۳۸،۳۹،۴۴،۴۱،۴۶،۴۷	۲۴
عوامل پیامد	۴۶،۷۸،۱۱،۱۴،۱۹،۲۲،۲۳،۲۸،۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴،۳۶،۳۸،۳۹،۴۴،۴۱،۴۶،۴۷	۲۴
دانشجو(شرایط پذیرش، ترکیب و توزیع، علاقه و ...)	۴۶،۷۸،۱۱،۱۴،۱۹،۲۲،۲۳،۲۸،۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴،۳۶،۳۸،۳۹،۴۴،۴۱،۴۶،۴۷،۱۰	۲۴
فرایند یاددهی - یادگیری	۴۶،۷۸،۱۱،۱۴،۱۹،۲۲،۲۳،۲۸،۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴،۳۶،۳۸،۳۹،۴۴،۴۱،۴۶،۴۷،۹	۲۴
امکانات آموزشی	۴۶،۷۸،۱۱،۱۴،۱۹،۲۲،۲۳،۲۸،۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴،۳۶،۳۸،۳۹،۴۴،۴۱،۴۶،۴۷	۲۳
دانش آموختگان (میزان رضایت از برنامه‌های درسی، اثربخشی و کارایی آنان، عملکرد حین کار و..)	۴۶،۷۸،۱۱،۱۴،۱۹،۲۲،۲۳،۲۸،۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴،۳۶،۳۸،۳۹،۴۴،۴۱،۴۶،۴۷	۲۳
فضا، تجهیزات و امکانات	۴۶،۷۸،۱۱،۱۴،۱۹،۲۲،۲۳،۲۸،۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴،۳۶،۳۸،۳۹،۴۴،۴۱،۴۶،۴۷،۹	۲۳
اهداف، رسالت، چشم‌انداز و مأموریت	۴۶،۷۸،۱۱،۱۴،۱۹،۲۲،۲۳،۲۸،۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴،۳۶،۳۸،۳۹،۴۴،۴۱،۴۶،۴۷	۲۲
مدرسان و اعضای هیات علمی	۴۶،۷۸،۱۱،۱۴،۱۹،۲۲،۲۳،۲۸،۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴،۳۶،۳۸،۳۹،۴۴،۴۱،۴۶،۴۷	۲۲
مدیریت و سازمان‌دهی	۴۶،۷۸،۱۱،۱۴،۱۹،۲۲،۲۳،۲۸،۲۹،۳۰،۳۱،۳۲،۳۳،۳۴،۳۶،۳۸،۳۹،۴۴،۴۱،۴۶،۴۷	۲۱
چگونگی پیگیری و نتایج ارزیابی	۱۵،۱۳،۱۸،۲۱،۲۲،۲۹،۳۰،۳۱،۳۶	۹
چارچوب‌ها و دستورالعمل‌ها، معیارها و استانداردها،	۱۵،۱۳،۱۸،۲۱،۲۲،۲۹،۳۰،۳۱،۳۶	۹
مراجع و منابع تهیه اطلاعات	۱۵،۱۳،۱۸،۲۱،۲۲،۲۹،۳۰،۳۱،۳۶	۹
موانع ساختار نظام آموزش عالی	۱۳،۱۵،۱۸،۲۱،۲۲،۲۹	۶
بی‌توجهی به پیامدهای منفی ارزشیابی	۱۳،۱۵،۱۸،۲۱،۲۲،۲۹	۶
عدم تأکید شیوه‌های ارزشیابی به حیطه‌های مختلف یادگیری	۱۳،۱۵،۱۸،۲۱،۲۲،۲۹	۶

۶	۱۳.۱۵.۱۸.۲۱.۲۲.۲۹	عدم توجه به کسب مهارت‌های سطوح بالا
۶	۲۰.۱۲.۱۶.۱۷.۲۶	مناسب بودن
۶	۲۰.۱۲.۱۶.۱۷.۲۶	عملی و کارا بودن
۶	۲۰.۱۲.۱۶.۱۷.۲۶	مفید بودن و سودمندی
۵	۱۶.۱۷.۲۶.۲.۱۲	تناسب و تنوع برنامه درسی با نیازهای فرد و جامعه
۵	۱۶.۱۷.۲۶.۲.۱۲	میزان رضایت افراد ذینفع و ذیربط
۵	۱۶.۱۷.۲۶.۲.۱۲	ترکیب و محتوای درس‌های برنامه‌های درسی
۵	۱۶.۱۷.۲۶.۲.۱۲	تدوین برنامه درسی در گروه
۵	۱۷.۱۶.۲۶.۲.۱۲	میزان کفایت برنامه‌های درسی
۵	۳۶.۳۵.۳۴.۳۳	ساختار و تشکیلات اجرایی
۴	۴۸.۴۲.۴۳.۴۵	سطح اشتغال
۴	۴۸.۴۲.۴۳.۴۵	انطباق اهداف و اجرای دوره‌ها با نیازهای بازار کار
۴	۴۸.۴۲.۴۳.۴۵	افزایش مهارت شغلی (عملکرد حین کار)
۱	۷	پایان‌نامه و فرصت‌های مطالعاتی
۱	۹	حمایت از کارآفرینی و توسعه کسب و کار
۱	۹	یکپارچگی آموزش عالی
۱	۹	سیاست‌های دولت
۱	۹	قوانین و اسناد بالادستی
۱	۹	همکاری و مشارکت در سطح بین‌المللی
۱	۹	همکاری و مشارکت در سطح ملی
۱	۹	منابع مالی و استراتژی تأمین آن
۱	۹	منابع انسانی و نحوه مدیریت آن
۱	۹	همکاری و انسجام
۱	۹	تجاری‌سازی پژوهش‌ها
۱	۱۰	تعریفی - حرفه‌ای
۱	۱۲	کیفیت استفاده از فناوری‌های جدید آموزشی
۱	۱۵	ترکیب تیم ارزیابی
۱	۱۵	کانون تمرکز
۱	۱۵	چگونگی انجام ارزیابی
۱	۱۵	چگونگی گزارش ارزیابی
۱	۲۵	ارزشیابی - اعتبارسنجی و ممیزی
۱	۲۹	فرهنگ سازمانی
۱	۲۹	روابط سازمانی با جامعه
۱	۴۷	قابلیت اعتماد
۱	۴۷	اطمینان و همدلی داشتن
۱	۴۷	پاسخگو بودن

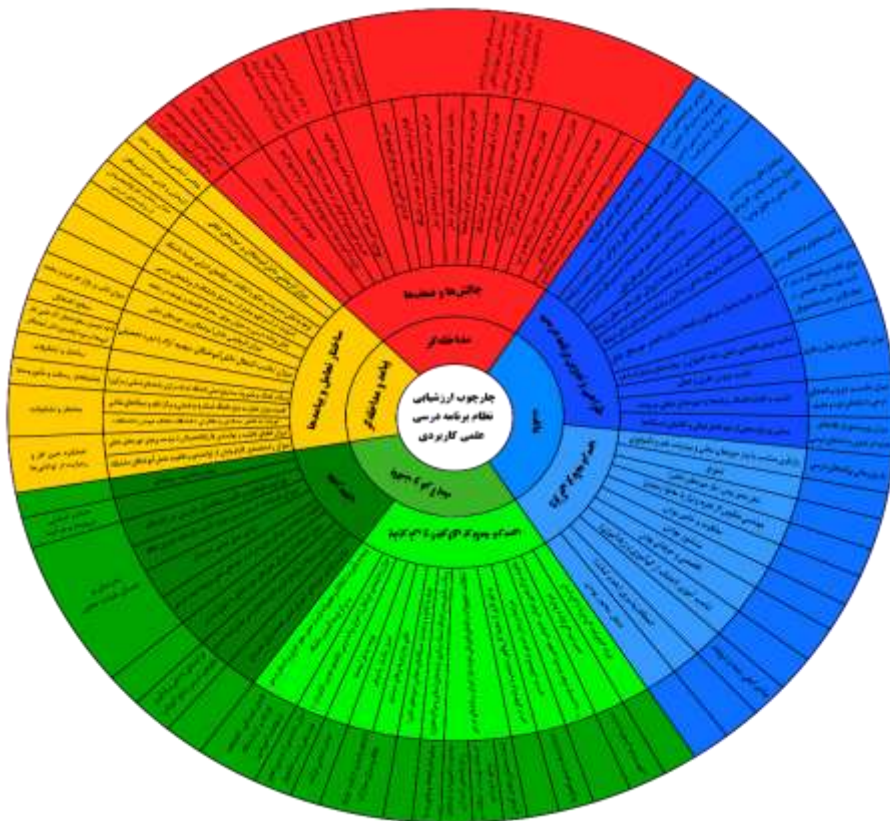
و در نهایت در این بخش به ترکیب مصاحبه و تحلیل مقالات پرداخته شده و چارچوب زیر ارائه می‌گردد.

نمودار (۲): مؤلفه‌های مهم ارزشیابی مستخرج از تحلیل مقالات

برای طراحی چارچوب بهینه ارزشیابی نظام برنامه درسی در دانشگاه جامع علمی کاربردی از سنتز پژوهی استفاده شد. بدین منظور ابتدا ۴۶ مقاله علمی پژوهشی در زمینه ارزشیابی برنامه‌های درسی آموزش عالی مورد تحلیل قرار گرفتند و سپس نتایج تحلیل با نتایج حاصل از گراندد تئوری (مصاحبه‌های نیمه سازمان‌یافته) ترکیب و در نهایت مؤلفه‌های مهم ارزشیابی از آن‌ها استخراج گردید. این چارچوب شامل مؤلفه‌هایی در ابعاد الف: بافت (با مؤلفه‌های ۱- ویژگی برنامه‌های درسی و ۲- طراحی، تدوین و تصویب برنامه‌های درسی). ب: فرایند (با مؤلفه‌های ۱- نظام پذیرش و اجرای برنامه‌های درسی و ۲- مدرسین). ج: مداخله‌گر (با مؤلفه چالش‌ها و ضعف‌ها) و د: پیامد (با مؤلفه‌های ۱-

ساختار ۲- تعامل و ۳- پیامدها) می‌باشد. در ضلع دیگری از این دایره هر یک از مؤلفه‌ها خود چندین ریز مؤلفه را شامل می‌شود که این ریز مؤلفه‌ها در حقیقت آن مواردی است که در نتیجه مصاحبه‌های نیم ساختاریافته با صاحب‌نظران و متخصصین کسب شده است. در ضلع بیرونی چارچوب دایره‌ای شکل ذیل ریز مؤلفه‌هایی متناظر با ریز مؤلفه‌های حاصل از مصاحبه آورده شده است که در حقیقت محصول انجام و پیاده‌سازی روش تلفیق (سنتز پژوهی) در این پژوهش می‌باشد. پژوهشگر سعی کرده است تا آنجا که امکان دارد ریز مؤلفه‌های حاصل از پیاده‌سازی سنتز را با ریز مؤلفه‌های حاصل از مصاحبه‌های نیم ساختاریافته متناسب‌سازی و هماهنگ نماید تا ارزشیابان نظام علمی کاربردی در آینده بتوانند چارچوب نسبتاً جامعی برای انجام ارزشیابی از نظام برنامه‌های درسی در دانشگاه جامع علمی کاربردی را در اختیار داشته باشند.

نمودار (۳) چارچوب بهینه برای ارزشیابی نظام برنامه درسی در دانشگاه

بحث و نتیجه گیری

هدف از انجام این تحقیق ارائه چارچوب بهینه برای ارزشیابی نظام برنامه درسی در دانشگاه جامع علمی کاربردی می‌باشد. بر این اساس تحقیق کیفی است که در دو بخش انجام پذیرفت. در بخش اول و با استفاده از روش مصاحبه غیرساختارمند، دیدگاه صاحب‌نظران و متخصصان در داخل و خارج از دانشگاه در ارتباط با ارزشیابی نظام برنامه‌ریزی درسی در دانشگاه جامع علمی کاربردی مورد بحث و بررسی قرار گرفت. از تحلیل محتوایی کیفی اطلاعات حاصل از نظرات صاحب‌نظران و متخصصان چهار درون‌مایه اصلی شامل بافت، فرایند، مداخله‌گر و پیامد و ۳۸۰ درون‌مایه فرعی به دست آمد. در ارتباط با درون‌مایه اصلی بافت باید اذعان نمود که تعداد ۱۶ درون‌مایه فرعی در مجموع با ۱۴۴ فراوانی در نتیجه مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته با متخصصان و صاحب‌نظران حوزه‌های مختلف، برنامه‌ریزی و ارزشیابی علمی کاربردی، برنامه‌ریزی و ارزشیابی نظام آموزش عالی و متخصصین حوزه‌های شغلی حاصل شد. ماهیت و محتوای درون‌مایه‌های فرعی در این حوزه بیانگر وضعیت و شرایط موجود نظام برنامه‌های درسی در دانشگاه جامع علمی کاربردی و چگونگی ارزشیابی از آن در بستر و موقعیت زمینه و دروندادهای موجود (بافت) در این نظام می‌باشد. در ارتباط با درون‌مایه اصلی فرایند تعداد ۳۵ درون‌مایه فرعی در مجموع با ۱۷۹ فراوانی در نتیجه مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته با متخصصان و صاحب‌نظران حوزه‌های مختلف، برنامه‌ریزی و ارزشیابی علمی کاربردی، برنامه‌ریزی و ارزشیابی نظام آموزش عالی و متخصصین حوزه‌های شغلی حاصل شد. ماهیت و محتوای اصلی درون‌مایه‌ها فرعی در این حوزه بیانگر چگونگی ایجاد نظام ارزشیابی برنامه‌های درسی در دانشگاه جامع علمی کاربردی، ساختارهای مورد نیاز برای ایجاد این نظام و نهایتاً امکانات لازم برای اجرای نظام ارزشیابی مورد نظر در دانشگاه جامع می‌باشد. در نظام آموزشی می‌توان سه دسته فرایند را مورد نظر قرار داد: فرایند ساختی - سازمانی؛ فرایند پشتیبانی - برقراری امور که هدف از ارزیابی آن‌ها به ترتیب: قضاوت درباره نحوه استفاده از منابع و مطلوبیت مدیریت منابع انسانی در نظام آموزشی؛ مطلوبیت راهبردهای یاددهی - یادگیری؛ مطلوبیت گردش کار در نظام آموزشی و نحوه توزیع امور پشتیبانی و خدماتی است که جنبه رفاهی و آماده‌سازی شرایط مطلوب برای یادگیری را دارد. در ارتباط با درون‌مایه مداخله‌گر، تعداد ۱۰ درون‌مایه فرعی در مجموع با ۳۹ فراوانی در نتیجه مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته با متخصصان و صاحب‌نظران حوزه‌های مختلف، برنامه‌ریزی و ارزشیابی علمی کاربردی، برنامه‌ریزی و ارزشیابی نظام آموزش عالی و متخصصین حوزه‌های شغلی حاصل شد. ماهیت و محتوای اصلی درون‌مایه‌های فرعی این حوزه بیانگر چگونگی، میزان و قابلیت پیاده‌سازی استانداردهای لازم و مورد نیاز در ارزشیابی از نظام برنامه‌های درسی در دانشگاه جامع علمی کاربردی می‌باشند. در ارتباط با درون‌مایه پیامد نیز تعداد هفت درون‌مایه فرعی در مجموع با ۴۲ فراوانی در نتیجه مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته با متخصصان و صاحب‌نظران حوزه‌های مختلف، برنامه‌ریزی و ارزشیابی علمی کاربردی، برنامه‌ریزی و ارزشیابی نظام آموزش عالی و متخصصین حوزه‌های شغلی حاصل شد. ماهیت

و محتوای اصلی درون‌مایه‌های فرعی این حوزه بیانگر مزایا و محاسن ارزشیابی از نظام برنامه درسی در دانشگاه جامع علمی کاربردی و نیز نحوه و چگونگی بسترسازی برای تضمین کیفیت در این دانشگاه می‌باشد.

در بخش دوم و با استفاده از روش تحلیل اسنادی، ۴۶ مقاله علمی پژوهشی در زمینه ارزشیابی برنامه‌های درسی آموزش عالی مورد تحلیل قرار گرفتند و مؤلفه‌های مهم ارزشیابی از آن‌ها استخراج شدند؛ بنابراین با عنایت به رسالت، مأموریت و ساختار دانشگاه جامع علمی کاربردی و نیز فلسفه آموزش‌ها و ماهیت برنامه‌های درسی در این دانشگاه که تقاضامحور و شغل‌محور بوده و مسئول فراهم آوردن موجبات تربیت نیروهای انسانی متخصص موردنیاز برای بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، صنعتی و فرهنگی می‌باشد، مشارکت دستگاه‌های اجرایی برای ترمیم هرم شغلی کشور از شاخص‌های بارز برنامه‌های درسی آن است. یکی از وظایف مهم این دانشگاه نظارت بر جریان کار مؤسسات و مراکز آموزشی ذی‌ربط و ارزشیابی فعالیت‌ها برای ارتقاء سطح این آموزش‌هاست و در این راستا و در جهت تحقق رسالت و مأموریت دانشگاه که نظارت و مدیریت بر منابع، امکانات و تجهیزات دستگاه‌هاست لذا فراهم آوردن موجباتی که تضمین‌کننده کیفیت اجرای برنامه‌های درسی از دیدگاه مختلف مجریان، کارفرمایان و دانش‌آموختگان در این دانشگاه باشد را ضروری و اجتناب‌ناپذیر می‌نماید. همچنین با عنایت به نتایج یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها در چهار بعد بافت، فرایند، مداخله‌گر و پیامد می‌توان نتیجه گرفت از یک‌سو ارزشیابی از نظام برنامه‌ریزی درسی در این دانشگاه دارای شرایط خاص بوده و از تفاوت‌های اساسی با سایر نظام‌های آموزش عالی برخوردار می‌باشد و از سوی دیگر ارزشیابی از نظام برنامه‌ریزی درسی در علمی کاربردی با توجه به ویژگی‌های خاص برنامه‌های درسی و آموزش‌ها در این نظام، با یک خلأ و شکاف جدی بین طراحی و تدوین از یک طرف و اجرا و ارزشیابی برنامه‌های درسی از سوی دیگر مواجه است که این امر بعضاً می‌تواند ریشه در فقدان چارچوب مناسبی برای ارزشیابی از نظام برنامه درسی در این دانشگاه داشته باشد. براساس تحقیقات انجام شده در این زمینه توسط (Mohammadi, 2015) بیانگر این مطلب است که با توجه مطالعات و بررسی‌های انجام شده در مورد آموزش‌های علمی کاربردی در کشورهای مختلف و نیز با عنایت به اینکه آموزش‌های کاربردی در ایران از اهمیت قابل توجهی برخوردار بوده و با چالش‌های متنوعی از جمله پاسخگویی، ارزشیابی، بهبود، ارتقاء و تضمین کیفیت مواجه است، لذا بحث کیفیت، بهبود و ارتقاء آن توجه و نگاه ویژه‌ای را می‌طلبد؛ بنابراین لازم است تا دانشگاه‌های ارائه‌دهنده آموزش‌های کاربردی و مهارتی برای بهبود و ارتقاء کیفیت خود ارزشیابی و اعتبارسنجی شده و کیفیت آن‌ها با استفاده از مؤلفه‌های متناسب و معیارها و استانداردهای جهانی و بین‌المللی بررسی شود.

پیشنهاد می‌گردد به‌منظور کاهش میزان خلأ موجود بین مراحل مختلف برنامه‌های درسی اعم از طراحی، اجرا و ارزشیابی برنامه‌های درسی در دانشگاه جامع علمی کاربردی که نتایج و یافته‌های این پژوهش در ابعاد چهارگانه بافت، فرایند، مداخله‌گر و پیامد بیانگر آن می‌باشد، پیشنهاد می‌گردد

دانشگاه جامع علمی کاربردی در انجام ارزشیابی از برنامه‌های درسی خود به نتایج و یافته‌های این پژوهش توجه و عنایت ویژه داشته و نهایت استفاده و بهره‌برداری از آن را داشته باشد.

References

- Abdoli, S., and Mohammadhosseini, N. (2015). Research Synthesis of Components, Tools and Methods Used in Evaluating Electronical Learning and Offering a Comprehensive Model for Electronic Education Evaluation. *Education Measurement and Evaluation Studies*, 9(2); 22-41. (Persian)
- Ahmadi, Gh., and Bahrami, M. (2004). Assessing Education Evaluation Models in order to Present a Suitable Model for Evaluating Curriculum of Applied Science. *Third National Congress of Applied Sciences Higher Education*, Tehran, November 2004. (Persian)
- Akhlaghi, F., Yarmohammadi, M., Khoshgam, M., and mohebbi, N. (2011). Evaluation of the Quality of Curriculums in Higher Education Using CIPP Model. *Managing Health Information*, (8(5); 21-34. (Persian)
- Ale-Hosseini, F., and MehreMohmmadi, M. (2011). Evolution of Understanding nstitutional Understanding of Curriculum: from Operational to practical. *Curriculum Studies*, 6(22); 29-58. (Persian)
- Almasi, H., ZareeZavaraki, E., Nili, M. R., and Delavar, A. (2017). Assessment of practicum Carriculum-4 in Farhangian University Based on Tyler's target-based assessment Model. *Journal of Research in Teaching*, 5(1); 2-3. (Persian).
- Amin Bidokhti, A., Mohammadi, R., and Rahimi, M. (2019). Designing the Model of Quality Guarantee Entrepreneur University in the University System of Iran. *Educational Measurement and Evaluation Studies*, 8(22); 227-263. (Persian)
- Applied Science and Technology Rules and Regulations, (2013). (Persian).
- Bazargani Harandi, A. (2003). Capacity Building for Evaluating and Upgrading the Quality of Higher Education System: International Experiences. *Parliament and Research*, 10(41); 2-14. (Persian)
- Bolstad, R. (2004). *School – based curriculum development: redefining the term for New Zealand schools today and tomorrow*. Paper Presented at the Conference of the New Zealand Association of Research in Education (NZARE), (November), 24–26.
- Colin, M. (2009). *Integrated Research: Futurology*. Translated by Mashayekh, F. and Abedi, L. *Methodology of Curriculum Studies*, Samt Publication. (Persian)
- Cooper, H., and Hedges, V.(2009). *Research Synthesis as a scientific process*. A chapter on: The Handbook of Research Synthesis and Meta- Analysis, Second Edition. Russel Foundation.
- Dehghani, M., Aminkhandaghi, M., Jafari Sani, H., and Nounghanidokht Bahmani, H. (2011). Analyzing Conceptual Model in the field of Curriculum: a Critique on Research Done with Model Designing Approach in Curriculum. *Journal of Research in Education Basics*, 11(1); 99-126. (Persian)
- Dehghani, M., Pakmehr, H., and Jafari, H. (2011). Managerial Challenges of Curriculum Implementation in Higher Education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 15, 2003–2006.
- Durib, M. J. (2014). ScienceDirect Challenges of Globalization to School Curricula from the Point of View of Faculty Members with Suggestions of How to Deal with it. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 112(Icepsy 2013), 1196–1206.

- Edmond, C. S. (2008). *Methodology of Curriculum Studies* (Translated by Mehr Mohammadi, Mahmoud). Tehran, Samt Publication. (Persian)
- Farasatkah, M. (2008). Assessing the Current and Ideal Situation of Evaluating Iran's Scientific System with Emphasis on Higher Education Sector. *Science and Technology Policy*, 1(2), 24-77. (Persian)
- Fathi Azar, E., Badri Gargari, R., and Ghahramanzadeh Kouchaki, F. (2012). Evaluation of the Quality of Curriculum in Educational Technology Field. *Measurement and Evaluation Studies Quarterly*, 1(1), 22-38. (Persian)
- Fathi Vajargah, K. (2014). Assessing the Challenges of International Higher Education in Shahid Beheshti University. *Education and Learning Researches*, 3(2), 16-31. (Persian)
- Fathi Vajargah, K. (2002). *Educational Needs Assessment: Models and Techniques*. Tehran, AiiZh Publication. (Persian)
- Fathi Vajargah, K., Mousapour, N., and Yadegarzadeh, Gh. (2014). *Educational Planning of Higher Education (an Introduction to Concepts, Viewpoints, and Models)*. Tehran, Ketab-E Mehraban-e Nashr Institute. (Persian)
- Ghadi Pasha, E., and Babaii, A. (2004). Internal Evaluation: a Participatory Approach in Constant Improving of the Quality of Applied Science Educations. *Third National Congress of Applied Science Higher Education*, November 2004. (Persian)
- Gha'edi, Y., and Diba Vajari, M. (2011). Suggesting a Framework for Evaluating Philosophy for Children Curriculum. *New Educational Ideas*, 7(4), 35-58. (Persian)
- Ghourchian, N., and Shahrakipour, H. (2000). Evaluation of Higher Education Evaluation Systems in the World in order to Offer a Suitable Model for Country's Higher Education. *Management Futurality*, 21(2), 1-19. (Persian)
- Hatami, J., and Mohammadi, R. (2013). Planning the National Organization of Higher Education Evaluation, Validation, and Guaranteeing. *Measurement and Evaluation Studies Quarterly*, 3(3); 12-27. (Persian)
- Hosseini Largani, S. M., Fathi Vajargah, K., Arefi, M., and Zarafshani, K. (2014). Planning Redundant Curriculum Evaluation in Iran Higher Education. *Research in Educational Systems Quarterly*, 8(27), 19-26. (Persian)
- Hokka, P., Etelapelto, A., and Rasku-Puttonen, H. (2010). Recent tensions and challenges in teacher education as manifested in curriculum discourse. *Teaching and Teacher Education*, 26(4), 845-853
- Izadi, S., Salehi Omran, E., and Ghorbani, A. (2010). Evaluation of the Employment Status of University of Applied Sciences and Technology. *Iran Higher Education Association Quarterly*, 3(2); 18-32. (Persian)
- Jamali Zavare, B., Nasr, A., and Shadfar, H. (2013). Models of Quality Evaluation in Higher Education Based on Customer Needs. *Higher Education Quarterly*, New series, 6(23), 41-60. (Persian)
- Javanmardi, S., Javanmardi, Ch., and Pourshafeii, H. (2009). Evaluation of Higher Education Curriculum (Criteria and Standards). *Evaluation in Higher Education*. (Persian)
- Javedani, M., and Anarinejad, A. (2018). Evaluation of the Quality of Electronic Education Curriculum Elements in the Iran Higher Education. *Curriculum Researches*, 8(1); 11-19. (Persian)
- Kadkhodaie, M., Akhavan Tafti, M., Khademi Ashkezari, M., Ahmadi, P., and Rezayat, G. H. (2017). The necessity of rethinking university education models in Humanities

- with an emphasis on social constructivism approach: A proposed model. *Journal of Research in Teaching*, 5, (1);1. (Persian).
- Kajouri, J., Rivaz, S., Amini, M., and Rivaz, M. (2014). Assessing the Condition of Educational Groups Based on Types of Evaluation Methods of Medical Students in Shiraz Medical University in 2014. *Babol Medical University's Journal of Medical Education*, 5(1), 18-27. (Persian).
- Kalbasi, F. (2012). *Evaluation of Talented Guidance Schools Curriculum and the Current Process of Identifying Talented Students in order to offer an Optimal Model* (Doctorate Thesis). Ministry of Science, Research and Technology, Isfahan University, Faculty of Education and Psychology. (Persian)
- Keshtkar, A., and Jamalzadeh, A. (2004). Evaluation and Review of Applied Science Curriculum in Applied Science and Technology University. *Third National Congress of Applied Science Higher Education*, November 2004). (Persian)
- Kizouri, A., Hosseini, M., and Fallahi Khoshknab, M. (2008). The Effect of Internal Evaluation on Improvement of Educational and Research Quality. *Nursing Research*, 2(9); 28-41. (Persian)
- Love, A., and Redpath, L. (2010). *Program Evaluation In Ontario Community Colleges: Developing Provincial Program Performanc Scorecard*. Applid Project(APRJ-699).
- Marufi, Y. (2013). *Evaluate the curriculum system*. Iranian Encyclopedia Curriculum, (2013). (Persian)
- Medbery, R. L., Sellers, M. M., Ko, C. Y., and Kelz, R. R. (2014). The unmet need for a national surgical quality improvement curriculum: a systematic review. *Journal of Surgical Education*, 71(4), 613-631.
- Mohammadi, R. (2002). *Internal Evaluation of the Quality of (Applied Pure) Mathematics Educational Groups in Amirkabir University of Technology*. Master's Thesis in Educational Management, Faculty of Education and Psychology of Tehran University. (Persian)
- Mohammadi, R., Zamanifar, M., and Sadeghimandi, F. (2015). Assessing the Condition of Quality Evaluation in Applied Educations. *Higher Education Letter*, 8(30), 121-151. (Persian)
- Mohammadi, R., Zamanifar, M., and Sadeghimandi, F. (2016). Evaluation and Quality Guarantee in Higher Education: Voluntary or Cumpulsory? *Measurement and Evaluation Studies Quarterly*, 8(14), 12-30. (Persian)
- Mohammadi, Sh., Heydarzadegan, A., and Balaghat, S. R. (2015). Evaluation of Modular Courses of Applied Science and Technlogy University Based on Market Needs Assessment. *Research and Planning in "Higher Education*, 21(2), 11-25. (Persian)
- Mohammadi, R., and Eshaghi, F. (2013). Assessing Curriculum Quality Based on Internal Evaluation Results (Case: Humanities Educational Groups). *Measurement and Evaluation Studies Quarterly*, 3(3), 33-56. (Persian)
- Mohammadi, M., and Torkzadeh, J. (2011). Comparison of Student Satisfaction from Curriculum Quality and Professors' and Staff's Performance in Shiraz University College of Educational Sciences and Psychology. *Curriculum Researches*, 1(1), 29-49. (Persian)
- Mohammadi, R., Rahimi, H., and Hashemiparast, S. M. (2004). Evaluation of Dout to Contineous Improvement of Quality in Applied Sciences Educational System: Goals, Necessity, Attributes, Method, and Recommendations. *Third National Congress of Applied Science Higher Education*, November 2004. (Persian)

- Mohammadi, R., Zamanifar, M., and Sadeghimandi, F. (2015). Assessing the Condition of Quality Evaluation in Applied Educations. *Higher Education Letter*, 8(30), 121-151. (Persian)
- Mosleh Amirdehi, H., Neyestani, M., and Jahanian, I. (2016). The Role of External Evaluation in Quality Improvement of Higher Education System, Case of Babol Medical University. *Research and Planning in Higher Education Quarterly*, 22(4), 18-36. (Persian)
- Mo'meni Mahmoudii, H. (2009). Curriculum Evaluation in Higher Education. *Education Strategies in Medical Sciences*, 2(2), 41-71. (Persian)
- Mooiman, M. B., Sole, K. C., and Kinneberg, D. J. (2005). Challenging the traditional hydrometallurgy curriculum—an industry perspective. *Hydrometallurgy*, 79(1-2), 80-88.
- Najafi, H., Sobhaninezhad, M., and Jafari Harandi, R. (2015). Evaluation of Curriculum Quality in Qom Payam-e-Noor University Based on NADE-TDEC Model. *Measurement and Evaluation Studies*, 5(10), 11-19. (Persian)
- Noorabadi, S., Mousapour, N., Aliasgari, M., and Haji Hosseinezhad, Gh. (2014). Evaluation of Interdisciplinary Curriculum Quality in Iran University System. *Journal of Theory and Practice in Curriculum*, 2(4), 22-37. (Persian)
- Rahnama, A. (2004). Self-Evaluation and Its Role in Improving the Quality of Applied Science Education. *Third National Congress of Applied Science Higher Education*, 2004. (Persian)
- Rahmani, R. , and Fathi Vajargah, K. (2008). Evaluation of Quality in Higher Education. *Education Strategies in Medical Sciences*, 1(1); 31-54. (Persian)
- Ranai, M., Rezai, P., Karimyan, F., and Karimi, F. (2012). Challenges Rooted in Curriculum Globalization. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 4567-4570.
- Rowshani Ali Bene Si, H., Fathi Vajargah, K., and Khorasani, A. (2017). Challenges of the Quality of Curriculum Evaluation in Online Courses (Case of Study: Shahid Beheshti University). *Educational Measurement and Evaluation Studies*, 7(18); 11-28.
- Sadeghi Mahalli, F., Amouii, F., and Dabbaghi, S. (2016). Assessing the condition of Internal Evaluating in Educational Groups of Basic Sciences in Mazandaran Medical Sciences University. *Development Strategies in Medical Education*, 3(2), 63-74. (Persian)
- Salghoughi, M. J., and Zamani Nekou, F. (2004). Evaluation of Applied Sciences Higher Education Centers Performance. With Emphasis on Client Satisfaction. *Third National Congress of Applied Sciences Higher Education*, 2004. (Persian)
- Schoonmaker, F. (2010). "Curriculum Evaluation" *Encyclopedia of curriculum studies*. SAGE Publications, Inc.
- Seraji, F., Ma'aroufi, Y., and Razeghi, T. (2014). Identifying Challenges of Evaluating Students' Learnings in Iran Higher Education System. *Educational Measurement and Evaluation Studies*, 4(5); 33-45. (Persian)
- Shahrezaii, s. R. (2010). Assessing the Condition of Evaluating in Country's Higher Education in order to Offer a Conceptual Framework. *Research and Planning in Higher Education*, 16(2); 2-41. (Persian)
- Shams Mourkani, Gh., and Ma'arefvand, Z. (2015). A odel for Guaranteeing the Quality of courses in Educational Management in Master's Degree. *Measurement and Evaluation Studies Quarterly*, 5(12); 18-36. (Persian)
- Soare, E. (2015). Perspectives on Designing the Competence Based Curriculum. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 180, 972-977.

- Torkzade, J., Marzoughi, R., Mohammadi, M., Salimi, Gh., and Keshavarzi, F. (2016). Developing the Framework of Evaluating the Effectiveness of Higher Education Curriculums Based on Strategic Approach. *Curriculum Researches*, 6(2); 41-64. (Persian)
- Torkzade, J., Marzoughi, R., Mohammadi, M., Salimi, Gh., and Mohtaram, M. (2013). Evaluation of the Effectiveness of Internal Evaluation Plans Performed in Educational Groups of Shiraz University. *Measurement and Evaluation Studies Quarterly*, 3(4), 31-52. (Persian)
- University of Applied Science and Technology Statute.(1996). (Persian)
- Vasheghani Farahani, M. , and Esfandfar, S. M. (2004). Standardizing the Components of Applied Science Educational System. *Third National Congress of Applied Sciences Higher Education*, Tehran, November 2004. (Persian)
- Xiao-Ping, J., Li, Y., Xiao-Lan, Z., Xiao, L., and Xiao- Qiong, W. (2016). Development and evaluation of a new curriculum based on the Delphi method for master of nursing programs in China. *Chinese Nursing Research*, 3 (2016) 162e167
- Zera'atparvar, A. (2004). Assessing Factors effective in Applied Sciences Educations. *Third National Congress of Applied Sciences Education*, Tehran, November 2004. (Persian)
- Zeynabadi, H. R. , and Hemmati, M. (2012). Evaluation of the Quality of Educational Groups in Applied Sciences Higher Education Institute of Helal-e-Iran: Applying Systemic Model. *Relief and Rescue Quarterly*, 4(4); 11-22. (Persian)
- Zeynabadi, H. R., Kiamanesh, A., and Farzaneh, V. (2005). Internal Evaluating the Quality of Counselling and Guidance Group in Tehran Tarbyat Moallem University in order to Suggest a Model to Improve the Quality and Movement for Accreditating Counselling and Guidance Groups of the Country. *Journal of Counselling Research*, 2(15); 13-84. (Persian).